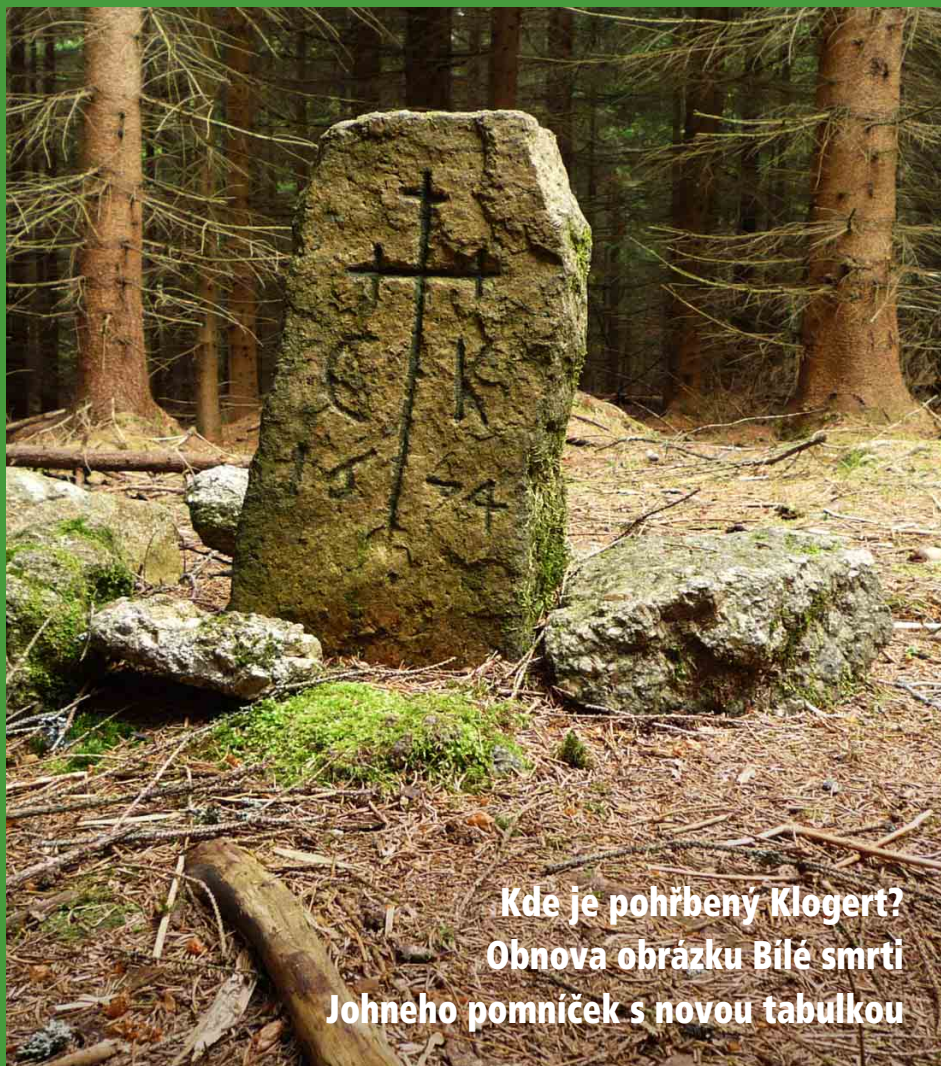

3/2024 (35. ročník)

Patron

čtvrtletník přátel drobných památek Jizerských hor

**Kde je pohřbený Klogert?
Obnova obrázku Bílé smrti
Johneho pomníček s novou tabulkou**

Demontáž dřevěné tabulky a nosného sloupu pomníčku Bílá smrt. Foto Bohumil Horáček

Obnovená Bílá smrt je po desetiletích opět upevněna na stromě. Foto Bohumil Horáček

Vážení členové a příznivci Spolku Patron

Podzimní období v Jizerských horách je bezesporu jedním z nejpůsobivějších ročních období. Jakmile léto skončí, zmizí prázdninová návštěvníci i amatérští závodníci všeho druhu. Do hor začnou znovu chodit lidé, kteří rozumí jejich řeči a poezii. Je radost je na stezkách potkávat. Jizerské buky se začnou halit do záplavy teplých barev – zlatavé, oranžové a červené. Jejich listů vytváří na severních svazích nádherný, živý koberec. Procházka po horských stezkách je v tomto období zážitkem nejen pro oči, ale i pro duši, kdy člověk může vnímat klidné, téměř magické ticho přírody.

Čas podzimu je časem radosti i v naší spolkové práci. Po půlroce příprav, plánování a psaní mailů je většina materiálu nachystána k výměně. My se pak můžeme vypravit do terénu a péči o jizerské památky si fyzicky odpracovat. Bývají to ty nejkrásnější chvíle, které kompenzují předešlé hodiny porad a schůzování. Letos na podzim se v horách objevily hned tři námi obnovené pomníčky. První z nich – Bílá smrt – už visí poblíž Sedla Holubníku. Připevněna je i nová informační tabule ke Kříži na Nové Louce a tabulka na Johneho pomníčku.

Jizerský podzim navíc nabízí jedinečný kontrast – zatímco slunce stále hřeje během krátkých od-

Od smrti hajného Franze Hausmanna uplynulo letos v září 60 let. Foto Petr Bureš

polední, ranní mlhy a chladná rána připomínají blížící se zimu. Takové chvíle přímo vybízejí k zamyšlení, k prožití vnitřního klidu a spočinutí v tichu a kráse horské přírody.

Přejeme vám hezké dny v Jizerských horách.

Výbor Spolku Patron

Titulní strana: Klogertův kámen nad Bedřichovem v červnu 2024. Foto Jaroslav Hráč

Po stopách neštěstí z roku 1674

Jaroslav Hrách

V sobotu 15. června jsme za krásného, již téměř letního dne navštívili během spolkového výletu také jednu z nejstarších památek v Jizerských horách. Naše návštěva patřila Klogertovu kříži, zvanému též Klogertův kámen; ve starých mapách bývá označen jako Klogert Kreuz. Podrobněji jsme o výletu psali v Patronu č. 2/2024.

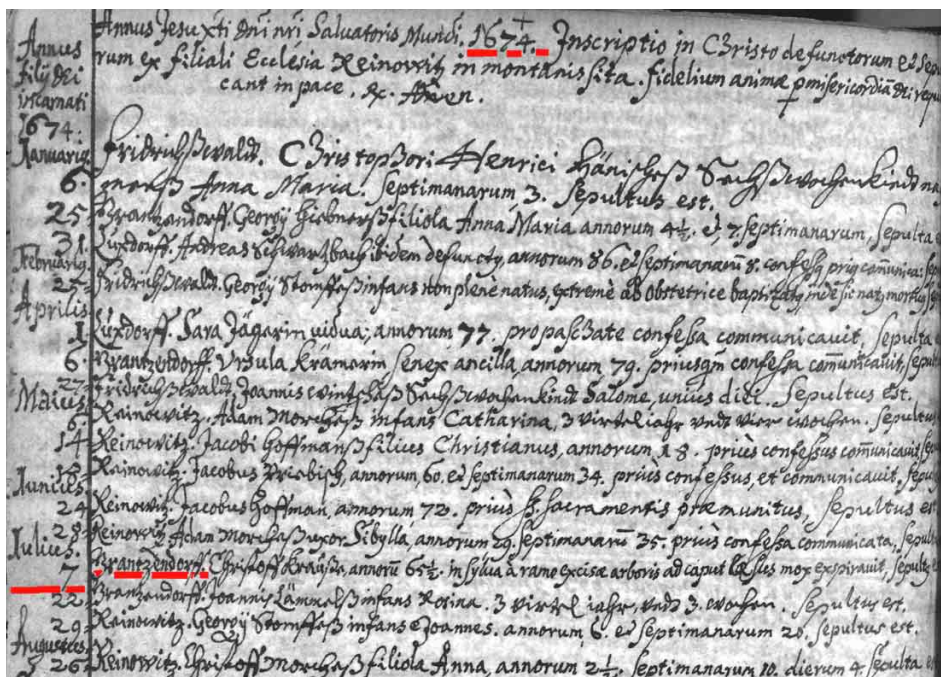
Zde jsme se z výkladu Olivera Scholzeho dozvěděli jednu podstatnou informaci, tedy to, že se o samotném jménu památky neví nic určitého. Kámen by měl být připomínkou tragické smrti jakéhosi Klogerta či Klogera, který na tomto místě zemřel roku 1674, snad při kácení stromu. Snad proto se tomu místu říkalo také u Klogertovy jedle.

Při výkladu padaly různé dotazy, ale jeden z nich donutil i mě, ač o této události nevím zhora nic, dotyčnému tazateli odpovědět. Ta otázka zněla poměrně jednoduše: „A kde je tedy ten Klogert pohřben?“ Na to jsem musel reagovat, neboť jsem se právě v té době zabýval bádáním v matrikách liberecké farnosti.

Všechny staré záznamy z Bedřichova se nacházejí v matrikách farních úřadů v Liberci, v Rochlici u Liberce a ve Vratislavicích nad Nisou. Pod duchovní správou rochlické farnosti, vyčleněné roku 1652 z liberecké farnosti, spadal také obvod filiálního kostela sv. Ducha v Rýnovicích, kam náležela i ves Bedřichov.

Autor článku (třetí zprava) při červnovém spolkovém výletu ke Klogertovu kameni. Foto Šárka Štěpánová

Vratislavická matrika L182/1 1653–1696, stránka č. 354. Důležitý údaj, citovaný v textu, najdeme na 17. řádku. Archiv autora

Řekl jsem tedy, že si myslím, že jsou tři možnosti. Pokud by byl Klogert sebevrahem, mohl by ležet přímo na místě, kde zemřel. Kdyby zemřel nešťastnou náhodou, byl jistě pohřben na nejbližším hřbitově a tím byl tehdy právě hřbitov u kostelíku v Rýnovicích. Třetí možností je, že byl pohřben u farního kostela a mohl by tedy ležet i v Rochlici. V závěru textu připustím ještě čtvrtou možnost, o níž jsem tehdy ale neměl tušení.

Po návratu z výletu mě napadlo, podívat se do digitalizovaných matrik zmíněných farností, zda přeci jen nebude někde nějaká stopa po tom záhadném Klogertovi. První na řadě byla logicky nejstarší matrika vratislavická, protože záznamy křtů, svateb a pohřbů z doby po roce 1660, pro obvod filiálního kostela v Rýnovicích, jsou zaznamenány právě v ní. Jedná se o knihu s novodobou signaturou L182/1, se záznamy NOZ pro léta 1653–1696. Na stránce č. 354, na snímku digitálního scanu č. 189/201, se nachází 22 záznamů úmrtí v roce 1674 ze vsí Bedřichov, Hraničná, Lukášov a Rýnovice.

Záhlaví listu je latinsky nadepsáno: „Anno Jesu Xti Dni nri Salvatoris Mundi 1674. Inscriptio in Christo defunctorum et sepultorum ex filiali Ecclesia Reinowitz in montanis sita. Fidelium animae misericordiam Dei requiescant in pace. Px. Amen.“ Což znamená asi toto: „Roku Ježíše Krista Pána a Spasitele světa 1674 zemřeli v Pánu a pochováni byli z filiálního kos-

tela v Rýnovicích, ležícího v horách, zde zapsaní. Ať duše věřících skrze milosrdenství Boží odpočívají v pokoji. Amen.“

Pod datem 7. července je zde záznam, který se trochu liší od ostatních, a to tím, že zmiňuje přímo příčinu smrti dotyčného: „*Iulius 7. Grantzendorff. Christoff Krauße, annoru[m] 65 ½. in sylva à ramo excisae arboris ad caput laesus mox expiravit, sepultus est.*“

„7. července. Hraničná. Christoff Krauße, starý 65 ½ roku. V lese ho pořezala na hlavě větev stromu, brzy vydechl a byl pohřben.“

Pokud by tedy kdosi chtěl, aby duše křesťana, zemřelého bez udělení poslední svátosti, odpočívala v pokoji, mohl by se o to pokusit také tím, že na místě, kde zemřel, postaví kříž. Nejedná se o nějaké sentimentální místo ke kladení květin či zapalování svíček, jak je tomu dnes. Má vyzývat procházející či přicházející, aby se za duši dotyčného pomodlili a usnadnili jí pobyt v očistci do doby, kdy bude povolána k životu věčnému, což bylo smyslem života každého křesťana.

Pak by tedy takový kříž mohl být vytesán do kamene, mohly by tam být iniciály nešťastníka a letopočet jeho náhlé smrti. Tak to bylo myšleno i u smírčích křížů. O jejich vybudování se v rámci rozsudku měl postarat viník, měla to být jeho služba duši toho, koho připravil o pozemské rozhřešení a udělení poslední svátosti při náhlé smrti.

Detail Klogertova kamene, zachycený v květnu roku 1960. Foto Miloslav Nevrlý

Byl Klogert pohřben v Rýnovicích? Kostel sv. Ducha se hřbitovem na pohlednici z počátku 20. století dominuje hřbetu nad bývalou sklárnou (vlevo). Archiv Spolku Patron

Z historických zdrojů, které jsou pro tuto oblast dochovány, můžeme poměrně dobře zmapovat rodinné záležitosti tohoto Christopa Kraušeho (jméno se ve zdejší oblasti vyskytuje v uvedeném tvaru Krauše či Krausse, později též jen Krause).

Jedním z pramenů je *Soupis poddaných podle víry z roku 1651*. Je to seznam poddaných, kde je zachycen přibližný věk, povolání či způsob obživy, rodinný poměr a způsob vyjádření víry. Vznikl bezprostředně po skončení 30leté války a má přímou souvislost s rekatolizací území Čech.

Za liberecké panství, jehož vlastníky byli tehdy dědicové hraběte Matyáše z Gallasu, tento seznam zhotovil (jistě s nejmenovanými pomocníky a dvěma písaři) hejtman Johann Fridrich Geütter, který se dne 21. 4. 1651 zaručil svým podpisem a pečetí za správnost vyhotovení.

Ze vsi „GRÄNTZENDORFF“ je uvedena jediná rodina příjmením Krauše. Christoph Krauše, poddaný, zahradník (ve smyslu držitel menšího hospodářství, na rozdíl od sedláka, jehož pozemky měly větší rozlohu), starý asi 35 let, utrakvista. Jeho žena Anna, poddaná, stará asi 30 let, utrakvistka. Děti: Syn Christoph, poddaný, starý asi 14 let, utrakvista. Dcera Justina, poddaná, stará asi 11 let, utrakvistka, avšak je naděje jejího obrácení na katolickou víru. Syn David, poddaný, starý asi 9 let. Dcera Anna, poddaná, stará asi 3 roky. Podle těchto udaných let by se hospodář narodil kolem roku 1616, hospodyně 1621, syn Christoph 1637, Justina 1640, David 1642 a Anna 1648.

Vesnice Hraničná tehdy měla vlastní rychtu. Rychtářem byl Mathias Lammel, asi 58letý a obecními staršími Michel Ulbrecht (asi 48 let), Georg Klembt (asi 51 let) a Geörg Stracke (také asi 48letý).

Díky dochovaným libereckým matrikám však mohou tyto nepřesné údaje ze soupisu korigovat. A to dost podstatně, neboť zjišťují, že manželé se Christoph Krauše z Hraničné a Anna, dcera Christopha Strackeho, též z Hraničné, stali 27. 1. 1633. [Matrika ř.-k. f. ú. Liberec; signatura L84/1; pag. 370; č. sn. 193/245]

Matrika obsahuje i dva záznamy křtů dvou dcer Christopha Kraušeho a Anny z doby před rokem 1633. Jsou to Anna, narozená a pokřtěná koncem roku 1625 (strana 8) a Sybilla, pokřtěná 14. 2. 1629 „ex Grentzend.“ strana 65. Jedná se o nejmladší potomky Christophova stejnojmenného otce, Christopha Kraušeho staršího.

Teprve následující děti, narozené od roku 1633 jsou potomky páru Krauše-Strackeová. Přicházejí na svět poměrně pravidelně (uvedená data jsou dobou křtu, ale většinou byly děti křtěny téhož nebo následujícího dne po narození):

Christoph, 22. 12. 1633, strana 126

Justina, 1. 5. 1636, strana 147

Hans, 26. 9. 1638, strana 188

David, 6. 5. 1641, strana 219

Johann, 3. 6. 1644, strana 313

Anna, 18. 1. 1647, strana 434. Poslední z dětí, zapsaná v nejstarší liberecké matrice.

Mattheus, 28. 2. 1650, strana 851. Jediné dítě, zapsané ve druhé liberecké matrice pokřtěných, pro léta 1648–1699.

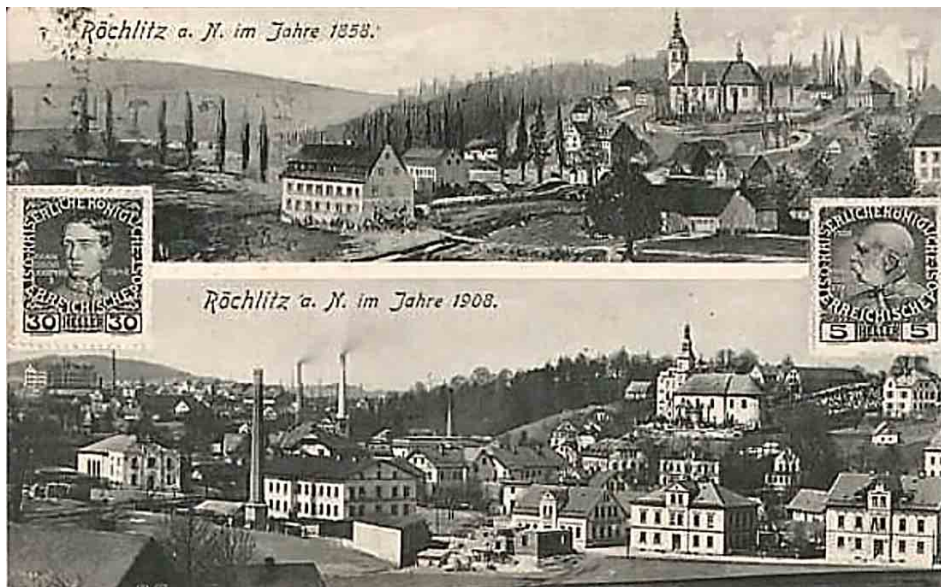
Tento zřejmý rozdíl v udání věku dětí úřadům si vysvětlují snahou rodičů, oddálit například u synů Christopha a Davida případnou možnost odvedení na vojnu. Synové Hans (1638) a Johann (1644) již nebyli v době pořízení soupisu poddaných, v roce 1651, naživu a roční syn Mattheus ještě nebyl brán v potaz. Matka Anna tedy rozhodně nerodila jako dvanáctiletá, její narození bude spadat někdy před rok 1615 a otcovo kolem roku 1610.

Dalším pramenem, ze kterého lze zjistit majetkové poměry či příbuzenské vazby, jsou pozemkové knihy. Ty liberecké jsou oproti knihám z jiných panství stručné, ale dochované v dobrém stavu a poměrně od staré doby (1558).

Christoph Krauše starší zakoupil grunt ve vsi Hraničné od Hanše Lammela, dne 30. 3. 1609, za 60 kop. Grunt ležel mezi pozemky Hanše Pültze a Josefa Apelta. [SOA Litoměřice; fond Velkostatek Liberec; trhová kniha č. 7 pro léta 1599–1610; inv. č. 1499; fol. 465; č. snímku digitálního scanu 396/456]

Tento zápis podporuje mojí úvahu o stáří Christopha Kraušeho mladšího. Zřejmě jako nejstarší syn dostal jméno po otci, který se osamostatnil zakou-

Byl Klogert pohřben v Rochlici? Kostel sv. Jana Křtitele s okolím v roce 1858 a 1908. Pohlednice byla vydána u příležitosti 60. výročí panování císaře Franze Josefa I. Archiv Spolku Patron

pením Lammelova gruntu roku 1609 a kolem tohoto roku se také oženil s Annou, nám neznámého příjmení, která mu brzy porodila syna.

V pozemkové knize velkostatku Liberec, označené písmenem „D“, z let 1642–1661, nalézám na foliu č. 125 (č. snímku digitálního scanu 66/478), zápis z 31. 7. 1645, jímž přešel dědičnou smlouvou zahradnický grunt ve vsi Hraníčné, od otce Christoha Kraušeho staršího, na syna Christoha Kraušeho mladšího za sumu 60 kop. Následuje způsob placení částek po termínech. Grunt se tehdy nacházel mezi pozemky Hannše Olbrechta a kupujícího (Christoha Kraušeho mladšího) jiným, již dříve koupeným zahradnickým gruntem. Svědky smlouvy byli Mattheß Lembell, Schultheß (rychtář) a Michael Olbrecht a Christoff Apelt, [Gemeinde] Eltestens (obecní starší).

Je tedy patrné, že Christoph Krauše mladší hospodařil na větší pozemkové výměře, než jeho otec.

O dětech Christoha Kraušeho mladšího a Anny, rozené Strackeové, se mi podařilo zjistit následující údaje:

Nejdříve se z domu vydala dcera Justina. Dne 27. 2. 1656 se vdala za Johanna Streita, syna Johanna Streita staršího, koláře v Novém Městě (pod Smrkem) na frýdlantském panství. [L84/2; NO 1648-1717; pag. 1425; č. snímku digitálního scanu: 678/788] Streitovi jsou od svatby usazeni v Hraníčné a Johann zde 14. 1. 1657 kupuje půl pustého statku od Matheße Morcheho a téhož dne ještě část pozemků od tchána Christoha Kraušeho mladšího.

Jejich děti přicházejí na svět v Hraníčné, ale také často umírají.

Syn Christoph Krauše nejmladší (narozený roku 1633) se zakupuje 27. 3. 1662 v Bedřichově. Kupuje polní hospodářství od Hanše Appelta [Velkostatek Liberec; trhová kniha inv. č. 1504, pro léta 1661–1689; fol. 45; č. sn. 26/502] a hned na to se žení 30. 10. 1662 v Rochlici u Liberce s Rosinou, dcerou Jakoba Hoffmanna z Rýnovic. [L133/1; NOZ 1653–1704; pag. 263; č. sn. 138/196] První dítě se jim narodí ještě v Hraničné, ale další již přicházejí na svět v Bedřichově. Za kmotry jim chodí jak příbuzní z Hraničné, tak i z Rýnovic, později sousedé z Bedřichova.

Syn David Krauše kupuje 27. 3. 1667 polní hospodářství ve vsi Kunraticích (zde Cunnersdorff) od Hanše Olbrichta, který, coby prodávající, zastupoval svou ovdovělou matku a ostatní osiřelé sourozence. [Velkostatek Liberec; trhová kniha inv. č. 1504; fol. 277; č. snímku digitálního scanu: 144/502] Přesto ještě 5. 1. 1668 je jako svědek křtu synovce Christiana, syna Christopha a Rosiny Kraušeových z Bedřichova, uváděn s přídomkem „z Hraničné“. Později je ženatý s jistou Rosinou.

Nejmladší syn Mattheus či Mattes Krauše se osamostatňuje 16. 4. 1673, kdy mu otec Christoph prodává za 80 kop svůj zahradnický grunt v Hraničné, který se nacházel mezi pozemky Hanše Streita a Hanše Olbrich(t)a. V tomto zápisu je v pozemkové knize zaznamenán naturální a bytný výminek pro odstupujícího otce a jeho manželku (tou byla stále ona Anna, rozená Stracke). Svobodný byt (rozumí se při rodině nového hospodáře), k doživotnímu užívání kousek pole a k tomu kousek louky, pokud by již nebylo možno výminkáři na uvedených pozemcích hospodařit, má místo toho obdržet 10 kop (pe-

Dornstbaude – dnes už též bývalá Hašlerova chata – s tématem nesouvisí, ale patří asi k nejnámějším místům Hraničné, kde se Krauše-Klogert narodil. Archiv Spolku Patron

něžní dávka). Společně s manželkou nárokuje ½ sudu piva ročně. [Velkostatek Liberec; trhovářská kniha inv. č. 1504; fol 610; č. snímku digitálního scanu: 309/502] Tento Mattheus je již také jistě 18. 1. 1674 ženatý, neboť toho dne je jeho manželka Sara kmotrou, nebo svědčí při křtu, synovce Davida, rodičů Christopha Krauše nejmladšího a jeho manželky Rosiny z Bedřichova (Sara Matthaei Krauseß uxor ex Grantzndorff).

Že by si staří manželé po naplněném životě a postavení svých potomků na vlastní nohy mohli užívat nějakého bezstarostného stáří, můžeme v chudých horských poměrech naprosto vyloučit. Buď to mohla být snaha o zlepšení vlastních životních podmínek, nebo někoho z dětí, přivýdělkem při lesních pracích pro huť, nebo poddanská povinnost, co dovedlo v létě roku 1674 starého muže do bedřichovského lesa. Neštěstí se muselo stát při naprosto oficiální práci. Když umřel, měl kolem sebe svědky či svědka, jak k tomu došlo. Ten musel sdělit, že „*brzy vydechl*“. A to, že tu pak mohl být umístěn kámen, svědčí o srozumění se správcem lesa. V matrice se nehovoří ani o blesku, což by jistě také bylo v líčení jeho skonu dost důležité. Více se již zřejmě nedozvíme a tak stále bude nějaký prostor pro další a další úvahy. „Klogertova“ vdova Anna Kraušin, umírá 1. 3. 1678 v Hraničném. Podle záznamu asi sedmdesátiletá, já typuji tak 63–65letá. [matrika L182/1; pag. 356; č. sn. 190/201] A nebylo to tehdy jediné úmrtí v rodině. Synu Davidovi zemřela 30. 8. 1678 žena Rosina, stará asi 29 a ½ roku.

Obširný text o této problematice uveřejnil v našem časopisu Patron č. 3/2004 na stranách 2–4 pan Bohumil Nádhera, který přeložil článek Erharda Krauše „*Das älteste Marterl im Isergebirge*“, který vyšel téhož roku v ročence *Jeschken-Iser-Jahrbuch*. Co lze ze zmíněného textu brát jako fakta a co je čistě autorským přínosem, ponechme stranou. Důležité je, že různí badatelé nezávisle na sobě došli ke jménům Krause či Streit. To jsou pravá příjmení potomků onoho, jedlovou větví usmrceného Christopha Krauše. A byli to jistě oni, kdo památku zřídili a po 270 let o ni pečovali. A i když bylo zapomenuto pravé jméno nešťastníka, příběh jeho tragického skonu stále mezi lidmi rezonoval. Ta jedle jistě nebyla hned skácena, a tak dala místu jméno. Kdo by si pamatoval podle pařezu druh stromu? Po pár letech sotvakdo.

Jak přišel Christoph Krause k přezdívce Kloger či Klogert už není možné zjistit. Přezdívky vznikaly v hovorové mluvě spoluobyvatel a vždy trefně vystihovaly buď povahu dotyčného, nebo jiné, k němu se vážící charakteristiky, jako byl například vzhled, popř. způsob mluvy, anebo velmi často podle jména domu, kde bydlel, takže každý hned věděl, o kom se mluví. Ovšem my nevíme, zda byl Christoph Krause mladší (asi 1609–1674) touto přezdívkou pojmenován za svého života. Pokud by se jeho přezdívka měla vázat k Eliasi Glogerovi, učedníku v bedřichovské hutě, který je coby dvacetiletý zapsán v roce 1651 ve výše jmenovaném soupisu, pak mohla přejít na Krauše až po jeho tragickém skonu. Jmenovaný Gloger žádnou nemovitost v Bedřichově nevlastnil. Mohl ovšem obývat podružskou chalupu, která byla sou-

částí nějakého hospodářství, jak to zmiňuje Erhard Krause ve svém článku. A mohlo to být na gruntu Hannše Appelta, jehož majitelem byl později Christoph Krause nejmladší. Tak se teprve na tohoto, roku 1633 narozeného mladého Krauseho, mohl přenést nějaký přívlastek po někdejším obyvateli starého stavení na jeho gruntu. A jeho otce, zemřelého v lese, kdesi za posledními domky, přejmenovali na „starého Klogera“.

Dříve než skončím, chtěl bych zmínit ještě jedno možné místo, kde byl zabítý Christoph Krause pochován. Tím místem je jeho rodná ves Hraničná. Při hledání v digitálním archivu SOA v Litoměřicích jsem otevřel také kroniku obce Rýnovic, kde jsem našel zajímavé informace, které je ovšem nutno částečně korigovat, neboť zde uvedené údaje, do sebe ne vždy správně časově zapadají.

Ves Hraničná (Gränzendorf) byla založena v roce 1589 za Melchiora von Rädern a rozšířena v roce 1602 paní Katharinou von Rädern, rozenou hraběnkou Schlickovou. Někdy před rokem 1614 prý ves Rýnovice s protestantským kostelem lehla popelem. Obyvatelé Hraničné žádali Katharinu von Rädern, prostřednictvím tehdejšího rýnovického pastora, o povolení postavit kapli nebo modlitebnu se hřbitovem. Po té, co jim bylo uděleno, vystavěli

Současná kaple v Hraničné byla vysvěcena v roce 1813. O 200 let později byla opravena Okrašlovacím spolkem Janov nad Nisou. Foto Eva Svobodová

roku 1615 na pozemcích obce kapli a hřbitov. Od roku 1615 byli na zdejších hřbitově pohřbíváni zesnulí z okolí. V případě bohatých zesnulých byl k pohřebním úkonům pozván rýnovický farář, v případě chudých vedl pohřeb učitel, nebo jiná vhodná osoba.

V roce 1636 kaple dostala nový zvon, protože v Rýnovicích dosud žádný zvon nebyl; tímto zvonek v Hraničné bylo odbýváno veškeré zvonění v rýnovickém filiálním obvodu. Zvon zde visel až do roku 1708, kdy byl z nařízení tehdejšího vrchnostenského správce Platze odvezen do Rýnovic. Tam se nacházel v době sepsání kroniky (1836) a byl následovně popsán. Na zvonu se nachází nápis latinskými písmeny OMNIS SPIRITUS LAUDET DOMINUM HALLELUJA 1636 (Každý duch chválí Pána Halleluja 1636) a uvádí jména tehdejšího rychtáře Mathiase Lammela a kostelních otců Davida Preisslera a Mathiase Pilze.

Také ostatní jmění kaple bylo podle tohoto nařízení přeneseno na rýnovickou filiálku. Kaple v Hraničné byla totiž v roce 1708 úplně stržena a následujícího roku bylo místo, kde stála, prodáno Hansi Pilzovi, pro vystavění nového domku (roku 1837 byl majitelem tohoto pozemku Augustin Schöler, domkář v č. p. 108). Také prostor bývalého hřbitova byl obcí pronajímán s podmínkou úhrady 30 krejcarů, které byly odváděny rýnovickému knězi na sloužení mše svaté za duše nebožtíků zde pohřbených.

V Rýnovicích byl nový dřevěný kostel vystavěn roku 1669, a to v místech, kde se roku 1837 nacházel dům Antona Kratzerta č. p. 45. Teprve v roce 1700 byl vystavěn zděný kostel na místě, kde se nachází dodnes.

Jako malou poznámku na úplný závěr si dovoluji poznamenat, že známým přímým potomkem tohoto Klogera nebo Klogerta, Christoha Kraußeho, by mohl být první ředitel německé městské knihovny v Jablonci nad Nisou Julius Streit, významný knihovník i v rámci tehdejší Československé republiky, narozený 15. 1. 1884 v Rýnovicích, zemřelý v Německu 6. 6. 1966. Jeho otec Julius Streit starší, klempíř v Rýnovicích č. p. 20 byl synem Josefa Streita, polního zahradníka z Hraničné č. p. 134 a Anny Theresie, rozené Klamt, též z Hraničné.

Takto si Klogertův kámen do své kartotéky zakreslil Emil Novák. Archiv Spolku Patron

Obrázek Bílé smrti se vrátil na strom

Bohumil Horáček

Památka zvaná Bílá smrt v Sedle Holubníku připomíná pošetilou sáňkařskou výpravu z roku 1909. Tři muži z Liberce se tehdy vydali na riskantní výlet v zasněžených horách, z něhož se jim jen díky štěstí podařilo vyvážnout bez újmy na zdraví. Tato památka má své kouzlo nejen kvůli historickému příběhu, ale i pro svou výtvarnou podobu, která již více než sto let uchovává poetické líčení události. Členové Spolku Patron Bílou smrt znovu obnovili v pondělí 7. října 2024.

Chřadnoucí stav pomníčku byl zjištěn na přelomu let 2022/2023. Drsné podnebí Jizerských hor se projevilo na nosném sloupu i na samotné desce s obrázkem, jejíž dřevo pomalu podléhalo zkáze a barva malby se čím dál více odlupovala. Pro nový obrázek byl tentokrát zvolen podklad odolnější než dřevo, a tak je zajištěno, že malba snad ani po letech neztratí nic na své svěžesti. Autorem obrázku je již téměř dvorní malíř Spolku Patron Pavel Koňářík z Raspenavy. Plechovou stříšku vyrobil Martin Šavolt, klempíř z Jablonce nad Nisou.

Poté, co byly ze sedla Holubníku po kůrovcové a imisní kalamitě v 80. letech minulého století odtěženy stromy, upevňovali přátelé památek Jizerských hor Bílou smrt na náhradní dřevěný sloup. Díky tomu, že znovuzrozený les opětovně vzrostl, mohl být letos pomníček po více než třech desetiletích znovu připraven na strom. Tak jej známe ze starých fotografií. Vhodný smrk stojí asi 100 metrů jižněji od předchozího stanoviště. Bílá smrt je nyní blíže k sedlu Holubníku v těsné blízkosti zeleně značené turistické cesty, která

Bílá smrt znovu na stromě v blízkosti zeleně značené turistické cesty. Foto autor

Emil Novák v Sedle Holubníku někdy na přelomu 60. a 70. let minulého století. Archiv Spolku Patron

Koncem osmdesátých let stála památka na bezlesé planině s torzy pařezů. Archiv Spolku Patron

tudy prochází. Zároveň s montáží nového obrázku byla demontována předchozí tabule, včetně sloupku a stříšky. Jelikož oba úkony nebylo možné provádět současně, došlo ke kuriózní situaci – v blízkosti Sedla Holubníku se v jednu chvíli nacházely dva pomníčky Bílé smrti najednou.

Zmínit je třeba také zkratku TE, která se po letošní obnově po dlouhé době na tabuli znovu objevila. Spatřujeme ji na nejstarších fotografiích Bílé smrti. Označuje spolek *Touristenecke*, což byla společnost scházející se v liberecké restauraci *U Korunního prince*, která se nacházela na dnešním Sokolovském náměstí. Právě tito horští nadšenci umístili tabuli do Sedla Holubníku, aby „lehkovážným a nafoukaným lidičkám“ připomněli, že nemají zanedbávat nezbytnou opatrnost, ale pamatovat na to, že i zdánlivě nízké hory mohou mít svá úskalí.

Záhadou zůstává, kdo a kdy začal památce říkat Bílá smrt. V Matouschkově mapě z roku 1927 je sice zakreslena, ale beze jména. V albu manželů Franze a Liesel Hausmannových je pod fotografií tabulky, pořízené někdy počátkem 50. let minulého století, poznámka *Am Taubenhaussattel*, což lze přeložit jako *U Sedla Holubníku*. Stejně památku nazýval Josef A. Leubner ve svém známém článku v Ročence Německého horského spolku z roku 1925, ale i Ernst Elstner, jeden ze *Tří přátel*, ještě počátkem 70. let v nepublikovaném soupisu místních zajímavostí. Zdá se, že do povědomí zdejších Němců název Bílá smrt nepronikl.

Unikátní okamžik – dvě Bílé smrti v Sedle Holubníku najednou.
Foto autor

Vhodný smrk jsme našli kousek za rozcestím značených cest v Sedle Holubníku. Foto autor

Až v roce 1976 Miloš Nevrlý v prvním vydání *Knihy o Jizerských horách* v úvodu kapitoly nazvané Výlet tvrdošijných pánů píše: *Pomníček v sedle Holubníku mají lidé rádi: nepřipomíná jim nic zlého ani smutného, přestože mu říkají „Bílá smrt“; všechno tehdy nakonec dobře dopadlo.*

Nikde žádná zmínka, kde se tak zvláštní název vzal; jisté však je, že se velmi dobře vžil. A tak tu, navzdory popularitě místa i „pomníčku“ samotného, do budoucna stále zůstává badatelská výzva.

Jedna důležitá informace na závěr – na robustní sloup s obdobnou stříškou byla památka připevněna v rámci předchozí velké obnovy, dokončené v sobotu 5. listopadu 2005. Její tehdejší obnovitelé provedli své dílo poctivě a důkladně – Bílá smrt na tomto místě bez jednácti měsíců setrvala téměř dvacet let, což je při drsných podmínkách jizerskohorského počasí úctyhodná doba.

Obnovený pomníček v pondělí 7. října 2024. Na desku se vrátil monogram TE. Foto autor

Práce na Nové Louce a na Johneho pomníčku

Redakce

Ve středu 16. října 2024 se členové Spolku Patron postarali o instalaci nové informační tabule ke kříži na křižovatce lesních cest u Nové Louky. Další práce probíhaly na nedalekém Johneho pomníčku.

Dílo se právě podařilo dokončit a může sloužit turistům. Foto Oliver Scholze

Stojan s informační tabulí stojí jen pár metrů od kříže na Nové Louce. Foto Otakar Simm

Kříž na Nové Louce spolek obnovil v roce 2016. Dnes je jednou z významných památek oblasti Jizerských hor a dlouhodobě láká turisty i místní návštěvníky. Neutěšený stav informační tabule v sousedství kříže byl výboru znám již na jaře. Její nynější verze má podobu svíslé desky na nosném sloupku. Tabule je proti nepřízni počasí kryta malou stříškou. Text na ní je formulován tak, aby oslovil co nejširší spektrum turistů – kromě češtiny obsahuje i stručná resumé v němčině, polštině a angličtině.

Ve stejný den proběhla také výměna tabulky na kamenném pomníčku Herberta Johneho u Bedřichovské přehrady. Po letech se na něj vrátila replika její původní podoby, jak ji známe například z diapositivů Miloslava Nevrlého z první poloviny 60. let minulého století.

Malá tabulka oznamuje, že Herbert Johne, student učitelství, narozený 18. 8. 1912, zemřel 24. června 1930. Studoval v Liberci a jeho strýc byl revírníkem na nedaleké Nové Louce. Herbert Johne se utopil při koupání v chladné vodě přehrady. Přítel mu sice plaval na pomoc, ale sám brzo ztratil síly.

O nově publikovaných zásadních informacích ohledně Kříže na Nové Louce píšeme v následujícím článku.

Původní tabulka (nahore) a její replika na Johneho pomníčku. Foto Miloslav Nevrlý, Otokar Simm

Johneho pomníček, podzim 2024. Foto Otokar Simm

Kříž na Nové Louce není dílem lesníka Gahlera

Bohumil Horáček

Jak jsme uvedli v předchozím příspěvku, ve středu 16. října 2024 členové Spolku Patron instalovali novou informační tabuli ke kříži u křížovatky lesních cest na Nové Louce. V aktualizovaném textu se nově objevuje i zásadní informace o zřizovateli kříže, který veřejnost zná jako „Gahlerův“.

Touto novou informací je fakt, že zřizovatelem kříže nebyl lesník Gahler, jak se doposud udávalo, ale v roce 1836 jej na křížovatce cest nechal zřídit majitel sklářské hutě na Nové Louce Franz Riedel (1786–1844). Autorem zásadního objevu je Herbert Endler, který údaj zjistil díky svému trpčlivému bádání v archivu litoměřické diecéze.

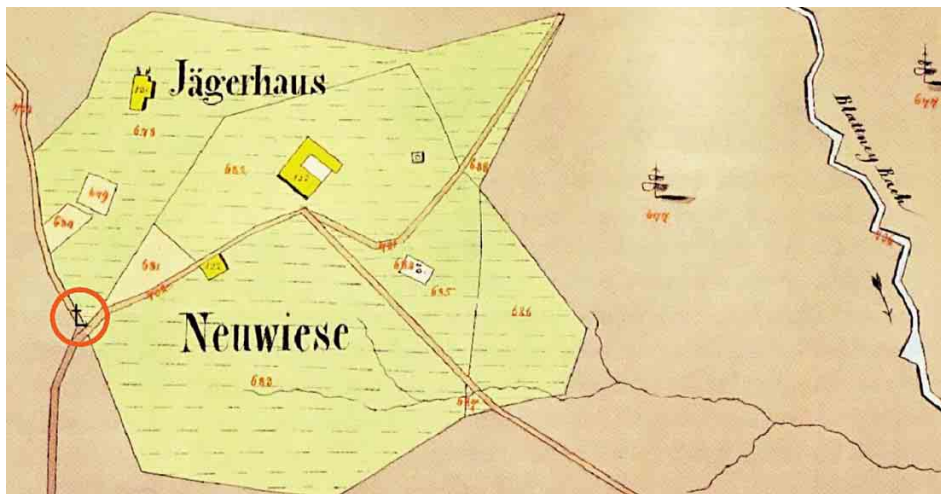
Výboru Spolku Patron byla tato skutečnost známa již v roce 2016, kdy spolek památku obnovoval. Po konzultaci s Miloslavem Nevrlým však bylo dohodnuto ponechat zažitý název „Gahlerův kříž“, přestože působnost lesníka jménem Gahler, který měl podle legendy kříž vztyčit ze žalu a na památku své předčasně zesnulé dcery, v lesovně na Nové Louce nebyla zatím věrohodně doložena.

Franz Riedel (1786–1844) – iniciátor vztyčení kříže na Nové Louce. Archiv Spolku Patron

Letošní poškození informační tabule a její následná výměna tak byly jedinečnou příležitostí k odtajnění dosud nepublikovaného výsledku pátrání Herberta Endlera. Všichni zúčastnění tentokrát souhlasili, a tak Spolek Patron již bude používat pouze termín „Kříž na Nové Louce“, přestože je jasné, že mu mnozí lidé budou nadále říkat „Gahlerův“.

Další dva tzv. Gahlerovy kříže se nacházejí v okolí Nové Louky. Jeden menší stojí na balvanu při silnici směřující z Bedřichova, druhý najdeme na Tetřevím kameni u cesty od Blatného rybníka do Kristiánova. Také tyto dva kříže byly postupně zničeny, avšak díky úsilí členů Spolku Patron byly již v roce 1993 obnoveny.

Památka je zakreslena na mapě stabilního katastru z roku 1843 i na Matouschkově speciální mapě z roku 1927. Archiv Spolku Patron

A kde se vzala legenda o třech Gahlerových křížích? Jak nám již v roce 2016 sdělil Miloslav Nevrlý, čerpal v době, kdy psal *Knihu o Jizerských horách*, také z krajanského časopisu *Isergebirgs-Rundschau*. V roce 1952 publikoval v 6. ročníku, čísle 10, na straně 2, Erhard Krause příspěvek *Die Marterln im Friedrichswalder Forst* (Pomníčky v bedřichovském polesí). Právě v tomto článku se informace o třech Gahlerových křížích objevila.

Erhard Krause se narodil 23. dubna 1923 v Bedřichově, kde byl jeho otec dřevařským povozníkem. Po poválečném vyhnání se Erhard Krause stal velice

Původní kříž na svém místě stával ještě v 60. letech minulého století. Foto Milošlav Nevrlý

schmeren Bergwart
 atel gehüllte Gestalt
 einem unter dem
 ist, auf drei Wan-
 oben im Walde ver-
 ren. Beim „Melzer-
 der Talsperre, ver-
 d. u. k. Gendarmerie-
 Eger bei der Aus-
 Nähe vom „Johne-
 swalder Talsperre,
 maligen Neuwieser
 Baden Herzschlag

esten Raubschützen
 God" in der Nähe
 nden Berichten am
 ner (vulgo „Stam-
 tappt und erschos-
 s einem zubehaue-
 r Inschrift: „6. Ok-
 eweih des letzten,
 fand sich, wie mir
 wieser Jagdschloß,
 angebracht. Wider

... aus dem „Hornpetel“ in Friedri-
 wald verriet mir dazu, daß Lichtenecker dort Stammgast
 war und öfters einige Gläschen über den Durst getrun-
 ken hat. An einem solchen Abend hatte es nun unseren
 nicht mehr ganz nüchternen Förstersmann bei der durch
 das Kreuz bezeichneten Stelle im Wald zwischen die
 Felsen geführt und dort so „festgebannt“, daß er bis
 zum Morgen, bzw. bis zu seiner Ernüchterung, dort
 verharren mußte. Das sogenannte „Studentenmarterl“
 in der Abt. 7/8 am Schwarzen Berg wurde von den
 Eltern eines Reichenberger Studenten errichtet, der im
 Jahre 1930 aus Verzweiflung über den, von seinem
 Vater aufgezwungenen Beruf, in die Wälder des Iser-
 gebirges geflüchtet war, und hier in der Einsamkeit
 Hand an sich selbst legte.

Nicht als Marterl anzusprechen ist das „Gahler-
 kreuz“ am Waldrand gegenüber dem Neuwieser Jagd-
 schloß, das ein Forstmann namens Gahler nach dem
 Tode seiner einzigen, sehr früh verstorbenen Tochter
 gestiftet hat. Zwei weitere solche Wegkreuze befanden
 sich am Floßberg und beim Auerhahnstein vor Chri-
 stianstal.

Erhard Krause.

Odstavec z článku Erharda Krauseho, který badatele svedl na falešnou stopu. Archiv Spolku Patron

pilným pisatelem vlastivědných příspěvků, kterých postupně publikoval velké množství. V roce 1998 vydala Leuteltova společnost se sídlem ve Schwäbisch Gmündu sbírku jeho vlastivědných článků nazvanou *Schilderungen aus dem Isergebirge* (Příběhy z Jizerských hor). Prostředí Krkonoš se věnuje jeho dílo *Das Riesengebirge* (Krkonoše), která vyšla v roce 2006 v norimberském nakladatelství Helmuta Preußlera.

K zodpovězení tak ještě zůstává otázka, proč majitel sklárny Franz Riedel nechal na Nové Louce postavit kříž v době, kdy Riedelové přesunuli těžišť svého podnikání již jinam: po roce 1819 se na Nové Louce sklo tavilo již jen sporadicky a huť kolem roku 1844 definitivně zanikla. Roku 1829 Franz Riedel – jako náhradu za Novou Louku – založil sklárnu na Jizerce a nadále úspěšně vedl i svým otcem Antonem Leopoldem do nájmu získanou, lépe položenou a kapacitně větší Zenknerovu sklárnu v Antonínově.

A tak se můžeme jen domnívat, co jej ke vztyčení rozcestního kříže vedlo. V sousedním Kristiánově stále podnikali jeho příbuzní, tudíž je velmi pravděpodobné, že se sem stále vracel. Možná chtěl být zadobře s Bohem, možná s hraběcí vrchností, které objekty sklárny prodal za účelem zřízení loveckého zámečku. Anebo to měl úplně jednoduše a obyčejně na Nové Louce rád.

Říjen 2016: Obnovený kříž, který byl po necelém roce odcizen. Foto Otokar Simm

Obnova pomníku Carla Theodora Körnera na Smrku

Otokar Simm

Byl začátek letošního září, když na naši spolkovou adresu dorazil e-mail od asistentky firmy CiS systems, s. r. o., sídlící v Novém Městě pod Smrkem. Jeho obsahem byl zajímavý návrh pana Sandra Gierschmanna z Drážďan, jenž nabízel provedení renovace nápisu na Körnerově pomníku na Smrku. Během své návštěvy Smrku totiž zjistil, že nápis vytesaný před 115 lety do kamene již není dobře čitelný. Napadlo jej text opravit. Se svojí nabídkou se původně obrátil na majitele zmíněné firmy, pana Petera M. Wöllnera, o němž věděl, že se v roce 2013 zasloužil o repliku Körnerova reliéfu na tomto pomníku.

Se Sandro Gierschmannem jsme se obratem spojili, a pak už šlo všechno ráz naráz. Z korespondence jsme se dověděli, že je vyučeným malířem a lakýrníkem a že se vyzná i v písmomalířství. Zmiňoval se i o tom, že psaní nápisů

Z archivu: Günter Menzel, člen Spolku Patron, při obnově Körnerova pomníku v roce 2004. Foto Ladislav Řezáč

na přírodní kámen sice není jeho každodenním zaměstnáním, avšak v minulosti zrestauroval již řadu podobných památek. Výbor Spolku Patron byl jednomyslně pro vzájemnou spolupráci.

Brzy nato se pan Gierschmann vypravil na Smrk, aby kámen očistil od lišejníků a provedl jeho penetraci impregnační látkou. Původně měl v úmyslu se na vrchol za několik dnů vrátit a práci dokončit, jenže jeho záměr překazila nepřízeň počasí, která způsobila zářijové povodně.

Restaurování nápisu tak mohl Sandro Gierschmann dokončit v první polovině října. Současně provedl i pečlivou očistu Körnerova bronzového reliéfu, který byl po jedenácti letech od instalace již též hůře zřetelný.

Sandro Gierschmann nám mj. napsal: „Když jsem byl letos v létě zase jednou na Smrku, spatřil jsem památník, který již byl špatně čitelný. Jelikož jsem už renovoval nápisy na více pomníčích, napadlo mne, že bych mohl i tady potřebnou obnovu provést. Proto jsem hledal odpovídající kontakt, abych mohl práce zahájit.

Mnoho Körnerových literárních děl znám. Byl básníkem a dramatikem a byl také velkým patriotem a bojovníkem za svobodu, bojujícím v koalici proti napoleonské cizovládě v Evropě.“

Ve starších číslech časopisu Patron najdeme celou řadu příspěvků týkajících se Körnerova pomníku na Smrku. Zmíňme zde jen ty nejvýznamnější:

S podrobnou minulostí mohly i dalších památek na nejvyšším vrcholu české části Jizerských hor nás seznamuje především příspěvek Karla Nádeníka v čísle 3/2012, o odhalení bronzové plakety s reliéfem nás pak informuje

Obnovu nápisu je díky drsnému podnebí na Smrku nutné provádět přibližně jednou za sedm až osm let. Foto Sandro Gierschmann

reportáž Güntra Menzela v čísle 4/2013. A konečně v Patronu 3/2019 píše Olga Vnoučková z novoměstského okrašlovacího spolku o další, v pořadí již třetí obnově nápisu, kterou sama zajistila. Předchozí dvě provedl v letech 2004 a 2013 Günter Menzel, člen Spolku Patron.

My panu Gierschmannovi za jeho obětavou a odborně provedenou práci děkujeme. Díky jeho úsilí získal pomník opět důstojný vzhled. Zásahu na tom má i Spolek Patron, který přispěl na nákup čistících prostředků a speciální barvy.

Sandro Gierschmann u Körnerova pomníku po dokončení letošní obnovy. Foto Sandro Gierschmann

Pomníček Karla Neumanna z Poustky

Marie Matušková a Ruda Makel'

Pátek 13. září letošního roku přinesl začátek povodně, která ve velké míře zasáhla také Frýdlantsko. Úklidové práce po povodni probíhaly i v místě bydliště zabitého dřevaře Neumanna. Poustka, dříve Wustung, patřící k Višňové, rozvodněné Smědě bohužel ani tentokrát neunikla.

Po zkušenostech s povodní v roce 2010, kdy byl při strojní manipulaci se dřevem pomníček poškozen, přemýšlel Ruda, který se účastnil rekonstrukce pomníčku s dalšími členy Spolku Patron, zda není třeba opět pomoci. Má na opravu intenzivní vzpomínku – nechtěně se tehdy vykoupal v dubnové Smědě.

Vyzbrojeni nástroji k opravě jsme se vydali k řece, která ještě neklesla na svoji obvyklou úroveň. Překračujeme rýhy vyryté vodou v terénu a už ho vidíme – stojí! I cedulka je v pořádku, mechový porost na podstavci pomníčku sluší. Zapálili jsme Karlu Neumannovi, kterého zabil 21. března 1928 strom, svíčku. Mysleli jsme při tom na oběti povodně. Ze stavu pomníčku máme radost, o kterou se chceme podělit. Ruda to oslavil po svém – symbolicky se ponořil do řeky.

Ruda Makel' u Neumannova pomníčku

35 let časopisu Patron

Ullrich Junker (překlad Otokar Simm)

V českých Jizerských horách a Krkonoších patří časopis Patron k nejvýznamnějším tiskovinám, jež se zabývají dokumentací, údržbou či obnovou a péčí o drobné historické památky, kterým říkáme pomníčky. Letos vychází již jeho 35. ročník.

*Emilio Novak u pomníků hajných Hirta a Christa na svazích Šepiej Góry u lázni Świeradów-Zdrój v září 1980.
Foto Gerhard Kutnar*

V letech 1985–1986 jsem získal prostřednictvím Heinze Kleinerta¹, podílejícího se mimo jiné na vybudování Jizerskohorského muzea v německém městě Neugablonz, kontakt na Emila Nováka z Nového Města pod Smrkem. Od té doby mezi námi probíhala čilá výměna dopisů. Moje zájmy se zaměřovaly hlavně na Jizerku, rodiště mého dědečka, a na Polubný a Harrachov. Předky mé babičky z Desné-Černé Říčky byli skláři Preusslerové, kteří v roce 1699 založili ves Antoniwald², z níž povstal dnešní Antonínov

V důchodovém věku bádával Emilio Novák pilně v archivech a pořizoval si kopie a poznámky o všem, co se mu zdálo být důležité. Jeho srdeční záležitostí byly zejména historické památky, pomníčky, kříže atp. a zprávy o nich. K tomu bylo nezbytné pátrat ve starých novinách, matrikách a kronikách. Společně s Gerhardem Kutnarem, Herbertem Endlerem, Dietmarem Lauerem a dalšími nacházeli stejně zainteresované lidi, jejichž řady se postupně rozšiřovaly.

Aby tento badatelský okruh mohl efektivně spolupracovat, bylo rozhodnuto vydávat časopis. Jeho první, ještě bezejmenné číslo vyšlo 18. května 1990. Již 15. srpna 1990 bylo vydáno jeho druhé číslo, nesoucí již název *Patron – Informace přátel pomníčků a památných míst Jizerských hor*. Od té doby časopis vychází jako čtvrtletník.

¹ Heinz Kleinert (1927 Volkersdorf, Slezsko – 2003 Kaufbeuren), dětství prožil v Horní Černé Studnici. Po vyhnání žil v Bavorsku. Byl autorem četných děl psaných v německém dialektu Jablonecka. Nositel řady literárních cen. Pozn. překladatele.

² Dnešní Antonínov, část Josefova Dolu – pozn. překladatele.

Kromě toho vyšlo navíc i 19 mimořádných edicí. Pro snadnější vyhledávání různých míst, vodotečí, kopců či cest byl například v prvním mimořádném čísle publikován česko-německý soupis pomístních jmen české a slezské (polské) části Krkonoš a Jizerských hor, který se stal významnou pomůckou nejen při vyhledávání pomníčků.

Od roku 2010 má časopis Patron barevnou obálku a obsahuje velmi dobré fotografie. Úzká pracovní skupina tak dělá bez nároku na odměnu vynikající práci, která souvisí s dokumentací, údržbou či obnovou historických drobných památek Jizerských hor.

Je velmi radostné, když při putování po horách nacházíme, někdy i zcela nečekaně, dobře udržované pomníčky; můžeme u nich chvíli postát a vzpomenout na osudy či tragédie někdejších obyvatel.

Velice potěšitelná je i spolupráce s polskými sousedy při bádání o památkách slezské části Jizerských hor a Krkonoš. Členové Spolku Patron tak podporují svými výzkumy i jejich činnost. Občas se uskutečňují též společná setkání v polské části hor. Přínosné jsou i konzultace textů na vícejazyčných informačních tabulích.

Členům Spolku Patron přeji i nadále mnoho radosti při této významné kulturní práci a doufám, že se k jejich okruhu budou připojovat i mladí lidé.

Časopis Patron vychází již téměř čtyři desetiletí.
Archiv Spolku Patron

Setkání se členy Spolku Patron na polské straně hor. Ullrich Junker stojí pátý zleva. Foto Zdeněk Buriánek

Ullrich Junker se stal čestným občanem Jelení Hory

Otokar Simm

Naši členové se s ním mohli osobně potkat v květnu 2018 na spolkovém výletě do polské části Jizerských hor, nebo o rok později při odhalování pamětní desky na místě bývalé Michelsbaude nad Jakuszycemi. S výsledky jeho badatelské činnosti jsme se mohli také nejednou setkat v časopisech Patron nebo Krkonoše – Jizerské hory. Ullrich Junker je již téměř čtvrt století naším spolupracovníkem a přítelem.

Narodil se v roce 1949 a vyrůstal v německém městě Alfeld, od roku 1978 ale žije v obci Bodnegg v Bádensku-Württembersku. Za příznivého počasí se může dívat z oken svého domu přes Bodamské jezero na hřebeny Alp. I když

bydlí daleko od nás, má své kořeny zapuštěné hluboko v Jizerských horách a Krkonoších.

V roce 1986 zavítal Ullrich Junker poprvé do Jelení Hory, kde jeho kroky zaměřily především do archivu. Další návštěvy Slezska i Čech pak na sebe nenechaly dlouho čekat. Během mnoha následujících cest strávil Ulli ve slezských archivech spoustu času.

Ačkoliv je vystudovaný strojní inženýr a byl vedoucím konstrukce vodních turbín, stala se mu velkým koníčkem historie, s níž neměl do té doby větších zkušeností. Píle a nadšení jej přivedla k samostudiu, dobře se naučil číst staré archivní materiály psané kurentem, sütterlinovým nebo i gotickým písmem.

Díky tomu dokázal přečíst a přepsat tisíce stran starých textů do dnes srozumitelné latinky. Jen v digitální knihovně Jelení Hory je nyní dostupných přes 1 400 dokumentů, jejichž texty zpřístup-

Ullrich Junker v roce 2019 při odhalování pomníčku na místě bývalé Michelsbaude. Foto Otokar Simm

nil současným čtenářům. Odkazy Ullricha Junkera mají statisíce přístupů.

Jeho neúnavná práce přispěla k tomu, že se letošní pětasedmdesátník dočkal zcela mimořádného ocenění. Za přínos pro porozumění mezi Němci a Poláky mu bylo uděleno čestné občanství Jelení Hory. Stal se prvním Němcem, jemuž se po roce 1945 takové počty dostalo.

V jelenohorském městském divadle C. K. Norwida bylo při slavnostním okamžiku 2. září 2024 přítomno 700 hostů. Ullrich Junker předal při té příležitosti zástupcům města přepis ručně psané 12dílné kroniky města Hirschberg (Jelení Hora) z let 1722–1726 od Davida Zöllera, jež obsahuje 4 500 stran.

Blahopřejeme a těšíme se na další součinnost.

Dva čestní občané Jelení hory: Nositel Nobelovy ceny Gerhart Hauptmann a Ullrich Junker. Archiv Spolku Patron

Ullrich Junker předává kroniku města Jelení Hory, která má 4 500 stran a zahrnuje 12 svazků. Zcela vpravo starosta Jelení Hory Jerzy Łuzniak. Archiv Spolku Patron

Děje se nejen v Jizerských horách

Úprava okolí Pařízkova kříže

V září uplynuly čtyři roky od obnovy Pařízkova kříže. Přestože byl v roce 2020 posunut z křoví víc do prostoru na blízky kámen, opět jej postupně začala zakrývat okolní náletová zeleň. Členové Spolku Patron proto provedli ostříhání okolních větví, takže kříž je nyní z cesty opět dobře vidět.

Jurischův kříž opraven

Jaroslav Haufer výboru spolku na začátku léta oznámil poškození Jurischova kříže nedaleko Jizerky. Vlivem povětrnostních podmínek již zetlel nosný trám a uvolněný kříž spadl na zem. Společně s Joe Kunou zajistili opravu – zkrátili trám o rozpadlou část a znovu připevnili kříž. Památka je nyní ve stavu, kdy její celková oprava není nutná.

Zemřel Stanislav Beran

Opožděně se k nám dostala zpráva o úmrtí pana Stanislava Berana z Frýdlantu. Zemřel 9. března 2024 ve věku 73 let. Stanislav Beran byl dopisovatelem německých krajan-ských novin, v nichž opakovaně propagoval i činnost Spolku Patron. Byl naším pravidelným spolupracovníkem, za což mu patří náš dík.

Čtvrtletník přátel drobných památek Jizerských hor č. 3/2024 (35. ročník)

Vydává Spolek Patron, Jiřetín pod Bukovou 73, 468 43, IČO: 64669807. Vydávání čtvrtletníku PATRON je povoleno OkÚ - Jbc - 941/34. Ev. č. MK ČR E 10470. Redakce: Bohumil Horáček, Otokar Simm. Grafická úprava: Michal Janus. Tisk: Geoprint, Krajinská 1110, Liberec. Příspěvky zasílejte na adresu: Bohumil Horáček, Na Radouči 1254, 293 01 Mladá Boleslav, nebo e-mailem: horacek21@seznam.cz. Interní tiskovina.

*Na Johneho pomníček u Bedřichovské přehrady se po mnoha letech vřátila tabulka s bezchybným nápisem.
Foto Oliver Scholze*

*Dušíčková svíčka Spolku Patron pro Josefa Matouschka. Jeho hrobka zůstane při renovaci zdi nedotčena.
Foto Bohumil Horáček*

Sto let od vydání knihy *Wandern und Klettern*

Sedávám rád na vrcholu skály Nos. Dostat se sem není úplně snadné a odměnu v podobě vzdušného pohledu do údolí Černého potoka a Smědě si člověk musí zasloužit. Na rozlehlém vrcholu skaliska jsem si oblíbil malou plošinku. Sedávám vždy na jejím okraji s nohama přes hranu skály a jako bych letěl nad nekonečnými bučinami pode mnou.

Čas tu plyne prazvláštním tempem – Hejnice i Bílý Potok jsou odtud na doslech, avšak k hejnickému chrámu zbývají ještě dobré dvě hodiny chůze. Vzduch voní borůvkám a vítr, který ho sem přináší, má slezský přízvuk. Výhledu naproti dominují skalnaté hradby zakončené křížem na Frýdlantském cimbuří.

Uprostřed nelze přehlédnout skálu Náhrobek, oblíbené místo legendárního Rudolfa Kauschky. Tady sedával, rozjímal, snil. Tady se bezpochyby rodily myšlenky a básně, vtisknuté do jeho nepřekonatelné knihy *Wandern und Klettern*. Od vydání jedné z klíčových knih jizerskohorské literatury uplynulo letos rovných sto let.

Text a foto Bohumil Horáček